

Serbia. Skradziony obraz Rembrandta, *Portret ojca Rembrandta* (olej na płótnie, 22 x 28 cm)

Serbia. Skradziony obraz Rubensa, *Seneca* (olej na drewnie, 49 x 63 cm)

konieczność tworzenia precyzyjnych uregulowań prawnych, wprowadzania konwencji międzynarodowych, tworzenia ogólnie dostępnych baz danych zawierających informacje o utraconych dobrach kultury i rozwijania współpracy zarówno wewnątrz kraju, jak i międzynarodowej. Odnosząc te postulaty do sytuacji w Polsce moglibyśmy powiedzieć, że większość tych postulatów już mamy zrealizowanych. Dlaczego w takim razie ciągle znajdujemy się w czołówce europejskiej najbardziej zagrożonych państw? Czego nam brakuje do skutecznej walki? Nad tymi pytaniami powinni zastanowić się wszyscy biorący udział w zwalczaniu przestępczości przeciwko zabytkom. Im szybciej znajdziemy właściwą odpowiedź, tym więcej ocalimy z naszego dziedzictwa kulturowego.

Ocena prognozowanych zagrożeń i głównych kierunków działań prewencyjnych realizowanych w 2007 r.

Pora podsumować rok 2007. Nie mamy jeszcze ostatecznych danych dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom, ale na podstawie informacji obejmujących pierwsze dziewięć miesięcy możemy spodziewać się pewnego spadku przestępstw. To bardzo dobra tendencja. Ważnym jest, by znaleźć odpowiedź na przyczyny tego zjawiska – czy poprawiła się wykrywal-

ność i zlikwidowano jakieś grupy specjalizujące się w tej kategorii przestępczości, czy poprawiło się zabezpieczenie obiektów, czy też może po prostu przestępcy zmienili swoje zainteresowania. Na te pytania powinien odpowiedzieć przede wszystkim, powołany w połowie 2007 r. w strukturach Komendy Głównej Policji, Krajowy Zespół do Walki z Przestępczością Przeciwko Dziedzictwu Narodowemu. Utworzenie specjali-

stycznego zespołu funkcjonariuszy to bardzo dobry sygnał. Po wielu latach apeli kierowanych do kolejnych komendantów głównych Policji powstała struktura, której podstawowym zadaniem jest zwalczanie przestępczości przeciwko zabytkom. To dobrze rokuje na przyszłość. Do zadań zespołu należy, między innymi:

- monitorowanie trendów przestępczości przeciwko dziedzictwu na-

rodowemu,

- wypracowywanie, we współpracy z innymi podmiotami, skutecznych narzędzi wykrywania sprawców oraz ujawniania i zwalczania tych przestępstw,
- udoskonalanie policyjnej bazy danych,
- analiza zagrożenia przestępczością przeciwko zabytkom,
- wnioski i kierunki działań,
- zacieśnianie współpracy ze służbą celną, Strażą Graniczną, środowiskiem konserwatorskim,
- wymiana informacji z Krajowym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków MKiDN,
- współpraca z Ośrodkiem Ochrony Zbiorów Publicznych MKiDN,
- wydawanie Biuletynu Krajowego Zespołu do Walki z Przestępczością Przeciwko Dziedzictwu Narodowemu.

We wrześniu 2007 r. w Wieliczce odbyła się V Międzynarodowa Konferencja Interpolu poświęcona zwalczaniu przestępczości przeciwko zabytkom w krajach Europy Wschodniej i Środkowej. Spotkania takie organizowane są systematycznie od 1995 r. Pierwsze miało miejsce w Pradze, kolejne na Węgrzech, w Chorwacji i Rumunii. Jak podkreślił w swoim wystąpieniu przedstawiciel Interpolu, straty powstające w wyniku przestępstw skierowanych przeciwko dobrom kultury mają ogromny wpływ na dziedzictwo kulturowe całych społeczeństw. Ta kategoria przestępczości nie dotyczy tylko poszczególnych krajów, ale ma znaczenie dla całych regionów. Do jej rozwoju przyczynił się gwałtowny rozwój komunikacji i środków transportu. Skuteczne zwalczanie przestępczości jest możliwe tylko poprzez rozwiniętą współpracę, zaczynającą się na szczeblu krajowym, a kończącą w układach międzynarodowych. Właśnie do rozwoju tej współpracy mają przyczyniać się okresowe spotkania, takie jak to, w Wieliczce.

Z przykrością trzeba stwierdzić, że niewielkiej poprawie uległo przekazy-

wanie informacji o skradzionych zabytkach przez organy ścigania do krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Trudno dłużej utrzymywać taką sytuację, w której do bazy danych przekazywanych jest kilka czy kilkanaście procent danych. Rozwiązanie tej sprawy będzie jednym z priorytetów działania Ośrodka Ochrony Zbiorów Publicznych, który z upoważnienia ministra kultury i dziedzictwa narodowego prowadzi wykaz skradzionych zabytków.

Poprawa stanu zabezpieczenia była jednym z priorytetów Programu Operacyjnego Dziedzictwo Kulturowe – Rewaloryzacja zabytków nieruchomości i ruchomych, zrealizowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wszystkie wnioski, które spełniały wymogi formalne, a dotyczyły zabezpieczeń zabytków przed pożarem czy przestępczością, otrzymały dofinansowanie. Zakończono program analizy zabezpieczenia 100 wytypowanych drewnianych zabytków sakralnych, realizowany w ramach współpracy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zakończony został program TARCZA, w ramach którego blisko 50 drewnianych kościołów małopolskich zostało zabezpieczonych zarówno przed pożarem, jak i przestępczością.

Pod koniec roku 2007 Polska weszła do grupy państw objętych układem z Schengen. Granice wewnątrz Unii Europejskiej stoją w tej chwili otworem dla wszystkich. Z tej sytuacji będą korzystać nie tylko osoby uczciwe, ale również i przestępcy. Należy się liczyć z nagminnym łamaniem prawa dotyczącego wywozu zabytków z Polski. Będzie to tym bardziej widoczne, że niestety nie udało się przeprowadzić nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która przewidywała bardzo radykalne zmiany w przepisach wywozowych. Podjęcie na nowo nowelizacji będzie wiązało się z przeprowa-

dzeniem całej drogi legislacyjnej od nowa. Bez wątplenia nowelizacja przepisów jest oczekiwana i potrzebna, w przeciwnym razie obecnie obowiązujące przepisy staną się zupełnie martwymi zapisami.

Otwarcie granic spowodowało, że w tej nowej sytuacji muszą się odnaleźć zarówno organy celne, jak i Straż Graniczna. Bez wątplenia trzeba będzie wypracować nowe zasady współdziałania i współpracy w zwalczaniu nielegalnego wywozu zabytków. Przewidujemy, że praktyczny sprawdzian przejdą w roku 2008 przepisy dotyczące rewindykacji nielegalnie wywiezionych zabytków.

Rok 2007 potwierdził, że nielegalna penetracja stanowisk archeologicznych i w jej konsekwencji rozwijający się handel zabytkami archeologicznymi (stanowiącymi własność Skarbu Państwa) jest poważnym problemem. Systematyczna penetracja portali internetowych przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków potwierdziła, że są grupy osób, dla których penetrowanie stanowisk archeologicznych jest źródłem utrzymania. Te osoby są szczególnie niebezpieczne.

Nie mamy jeszcze danych czy wszczęto w roku 2007 jakieś sprawy związane z przestępstwem fałszerstwa. Na odpowiedź na pytanie dotyczące stosowania w praktyce przepisów karnych dotyczących zwalczania fałszerstw trzeba będzie jeszcze poczekać.

Rok 2008 nie będzie należał do łatwych. Podstawowym problemem, z którym przyjdzie się zmierzyć, będzie nielegalny wywóz zabytków za granicę. Bardzo wyraźne symptomy już widać. W latach 2005-2006 liczba wydawanych pozwoleń na wywóz zabytku za granicę na stałe oscylowała w granicach 800 rocznie. W roku 2007 wydano około 100 pozwoleń. Łatwość nielegalnego wywozu może mieć jeszcze jeden skutek – zwiększy się liczba kradzieży dokonywanych od razu z założeniem, że zrabowane zabytki zostaną przemycone poza granicę i skierowane na obce rynki sztuki. Czy jesteśmy na to przygotowani? Czas pokaże.